

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

De forma. Capvt XLVI.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

Cic. lib. 1. totam rem nugatoriam esse. Si enim in exitu aliqua vis, quæ declaret futura, necesse est eam, aut cum rerum natura esse coniunctam, aut conformari quodam modo numine Deorum. At qui diuina cum rerum natura tanta, tamque præclara in omnes partes, motusque diffusa, quid habere potest commune? non licam gallinæcum fel, sunt enim, qui vel argutissima hæc exorta esse dicunt, sed Tauri optimi iecur, aut cor, aut pulmo, quid habet naturale, quod declarare possit, quid futurum sit? Infruita contingunt etiam in ciuilibus causis similia, in quibus oratores, & falsas rerum naturalium causas confutare, & veras statuere necesse est. Alias cum nihil opus est parcius in istis versari debent. Liberior hæc aliquando seruantur, historici, etiam qui res ciuiles describunt, data occasione defectuum Solis, & Lunæ, aestus maris, elusionum, pestilentia incendiorum, &c. eiusmodi causas requirunt. Sed Physicorum est, qui ex instituto res tractant pleniorum de causis naturalibus instituire sermonem. Familiare est item in rebus artefactis, opera ab opificibus, libris ab authoribus, vrbes à fundatoribus, omnia denique inuenta à suis inuentoribus commendare. In ciuilibus vero causis, & cæteris orationibus, rerum factorum, virtutum, vitiorum, affectuum, euentorumque omnium causas indagare, proferre, enucleare. Ex his enim oritur non puerilis quædam, sed grauissimis aucta sensibus amplificatio, si modo germanæ cuiusque rei causæ assignentur. Tum verò si multæ sint adiuuantes simul conglobatæ, grauem, & erectam maiestate faciunt orationem. Ducta est à causis efficientibus hæc Ciceronis amplificatio in Verrem. Agunt eum præcipitem pœnæ citium Romanorum, quos partim securi percussit, partim in vinculis necauit, partim implorantes iura libertatis, & ciuitatis in crucem sustulit. Rapiunt eum ad supplicium Dij patrij: quod iste vnus inuentus est, qui è complexu parentum abreptos filios ad necem duceret: & parentes pretium pro sepultura liberum poscebat. Religionem, caeremoniasque omnium sacerorum, sanorumque violatæ, simulachraque Deorum, quæ non modo ex luis templis ablata sunt, sed etiam iacent in tenebris ab isto retrusa, atque abdita, consistere eius animum sine furore, atque amentia non sinunt. Item nihil tenocurnum præsidium palatij, nihil

vrbs vigilat, nihil timor populi, nihil consensus bonorum omnium, nihil sic munitissimus habendi senatus locus, nihil horum orationum vultusque mouerunt?

De forma.

CAPVT XLVI.

EXcellens quidpiam est, & (vt ait Aristoteles, *ἄριστον, ἀγαθὸν καὶ ἰσχυρόν*) forma, per quam res est, id quod est, & ab vnoquoque discriminatur. Forma formarum est, vt Trismegisti philosophia liquet, verbum diuinum, cuius scintillæ quædam sunt formæ omnes, quæ rebus inspersæ eis essentiam, & vim quandam miraculam impertiuntur. Quæ si oculis parerent, quantam sui excitarent admirationem? verum, quæ nostræ cognitionis est tenuitas, vix vnã ex infinitis nouimus, ymbrias quasdam, & vestigia formarum consecrari cogimur. Duplex autem est forma, vna quidem intima, quæ cognosci satis non potest: Altera species quædam externa, & rei compositio, seu figura, de qua frequentius loquuntur oratores. Qualis erat terra incomposita, talis res sine forma: Istius deinde compositionis, atque ornatus gratia plurimum in se deriuauit dignitatis. Hanc formæ pulchritudinem discretè commendat Diuus Ambrosius. *Erat incomposita, quia nulla dignentium*, nec thoris herbosa riparum, nec opaca nemoribus, nec lata segetibus, nec ymbrosa supercilij montium, nec odora floribus, nec grata vinctis. Merito incomposita, quæ ornatibus indigebat, cui deerant vitium terra gemmantium. Ostendere enim voluit Deus, quia nec mundus haberet gratiam, nisi eum vario cultu operator ornasset. Cælum ipsum intextum nubibus, horrorem oculis, moestitiam animis excitare consuevit. Terra imbribus madefacta fastidio est, maria procellis turbata, quos non incuriunt metus? *Pulcherrima est rerum species.* Ductum est item a forma nobiliore hoc, quod sequitur argumentum. Animam habes Dei signatam caractere, hanc igitur Deo reddere debes, quod plenius explicat Theodotus in Epitome. *Ἐπὶ τῆ προκομιδέντος νομισματος ὁ κύριος ἔπεν οὐ τὸν τὸ κτῆμα, ἀλλὰ τὴν ἢ εἶκον καὶ ἐπιγραφήν, καὶ σαρκοῖνα οὐ εἶν ἐκεῖνα δοῦν, οὕτως καὶ ὁ πρὸς ἐπιγραφήν μερὶ ἔχει διὰ χριστοῦ τὸ αἶον.*

Arist. lib. 1. Physic.

D. Amb. Hexam. l. 1. c. 8.

Theod. in Epitome.

Cic. ad. 2. in Ver.

ὄνομα τῷ θεῷ, τὸ δὲ πνεῦμα ὡς εἰκόνα.
 Ut in numismate, inquit, Caesariano, quod
 Domino oblatum est, quæ huius ipse non cu-
 ius esset possessio, sed cuius esset imago, &
 inscriptio, ut illi redderetur. Sic fidelis sig-
 natus est à Christo Dei nomine. Spiritum ve-
 rò habet Dei imaginem. Ex quo infert Deo
 reddendum esse. Rarò ab istis formis intrin-
 secis, quæ ignotæ sunt, sed ab extrinsecis, quæ
 videntur argumenta ducunt oratores.

Sic hominem à figura, & specie corporis
 commendat. Dicitur Ambrosius. *Forma tamen
 humani corporis est venustior, status erectus,
 & excelsus, ut neque enormis proceritas sit,
 neque vilis, & abiecta pusillanimitas, tum ip-
 sa habitudo corporis suavis, & grata, ut ne-
 que belluina vastitas horrore sit, nec gracili-
 tas tenuis infirmitati.* Ac primum omnium
 cognoscamus humani corporis fabricam in-
 star esse mundi. Siquidem ut cælum eminet
 aeri, terris matæ, quæ velut quædam mem-
 bra sunt mundi: Ita etiam caput supra reli-
 quos artus nostri corporis cernimus emine-
 re, præstantissimumque esse omnium, tan-
 quam inter elementa cælum, tanquam ar-
 cem inter reliqua vrbis mœnia. In arce autem
 hæc, regalem quandam habitare sapientiam
 secundum Propheticum dictum. Quia oculi
 sapientis in capite eius: hanc esse cæteris tu-
 tiorem, & ex illa membris omnibus vigo-
 rem, providentiamque deferri. Quid enim
 robur, & validitas lacertorum proficiat, quid
 velocitas pedum, nisi capitis velut Principis
 sui imperialis quædam adminiculetur potes-
 tas? Ex hoc enim destituuntur vniuersa, aut
 omnia fulciuntur. Quid agat fortitudo, nisi
 oculo duce utatur in prælium? Quid fuga, si
 desit obrutus? Carcer est torum corpus, te-
 nebroso inhorrens situ, nisi oculorum illu-
 minetur aspectu. Quod ergo Sol, & Luna in
 cælo, hoc sunt oculi in homine. Sol, & Luna
 duo mundi lumina: Oculi autem quædam in
 carne sydera fulgent deluper, & infœdera cla-
 ro illustant lumine, nec patiuntur noctis
 quibusdam nos tenebris implicari, speculato-
 res quidam nostri die, ac nocte excubant. Nam
 & ex sopore membris cæteris citius excitantur,
 & vigilantes circumspectant omnia, &
 cætera, quæ ille vir admirabilis fatus pro-
 sequitur. Familiarissimum est ex hoc loco re-
 rum corporearum, tam naturalium, quam ar-
 tefactarum descriptiones nobilissimas trahere,
 ut plenius suo loco ostendamus. Videntur

Ambrosium illud os, etiam Hirundinem, &
 nidum à materia, & forma simul describat,
*Hirundo minuscule corpore, sed egregie pio
 sublimis affectu, quæ indiga rerum omnium
 pretiosiores auro nidos struit. Deinde, legit
 enim festucas ore, easque luto illinit, ut con-
 glutinare possit. Sed quia lutum pedibus non
 potest deferre, summitatem pennarum aqua
 infundit, ut facile his pulvis adhæreat, & fiat
 limus, quo paulatim festucas, vel minutos
 furculos sibi colligat, atque adhætere faciat.
 Hæc de materia, statim formam exhibet, &
 fabricam speciosam instar pauperti compla-
 natam, sine texturarum rimulis, ne tenetis
 frigus irreat.*

De fine.

CAPVT XLVII.

Finis quidem exitu, caussarum vltima est,
 destinatione autem prima. Nam ut radice
 caudex rami, folia, fructusque erumpunt.
 Sic ex fine tota vis, & ratio actionum hu-
 manarum exilit. Nec sine causa Galenus
 τὴν περὶ τέλος ὑποληψίαν βίαν nominat.
 Dicitur verò Chrysostomus ait, imprimis
 cuique intelligenti considerandum esse fi-
 nem, à quo si rerum omnium œcono-
 mia caperit, longè melior, & fortuna-
 tior erit, non modo in maioribus negotijs,
 sed in ijs etiam, quæ leuioris videntur mo-
 menti. ὁ σωθεὶς πρὸς τὸ ὄρωτα, καὶ τὴ βελό-
 ρηρον πάντα τὰ ἄλλα χρηστὰ ἔσεν, καὶ οἰ-
 κονομῶν ἅπαντα ἀνὴρ καλῶς διαπράττει,
 quod spectat illud Satyrici.

Est aliquid, quod tendis, & in quod dirigitur. v. 60.

arcum

An passim sequeris cornuos, testaque, lu-
 toque.

Securus quo pes ferat, atque ex tempore
 viuis.

Iuuerit igitur imprimis in ijs, quæ tra-
 ctantur rebus, finē accuratè cognoscere, quā-
 do ex eo prudens orationis distributio futu-
 ra est. Sed euenit persæpe, ut siue propter in-
 genij, & iudicij imbecillitatem, siue ob pra-
 uos affectus, qui instar nubium clarissimo a-
 lioqui mentis sideri offunduntur, siue etiam
 ob instam rebus humanis obscuritatem, ad
 finem hallucinemur, fictumque pro vero ar-
 ripiamus, ex quo magni, & infiniti errores
 pullulant.